
**Олеся КОРПАН,
Оксана-Дарія ПШЕНИЧКА**
(Дрогобич, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному віці зумовлена необхідністю якнайповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, що проявляються у різних видах діяльності, пов'язаних із комунікацією, зокрема у художньо-мовленнєвій. Їй належить ключова роль у формуванні вміння дошкільнят естетично сприймати явища довкілля, насолоджуватися їхньою красою, розвиваючи свої естетичні смаки й уподобання. Крім того, художньо-мовленнєва діяльність забезпечує різнобічний та гармонійний розвиток дітей, безпосередньо впливаючи на становлення їхньої життєвої компетентності, комунікативних навичок.

Численні аспекти художньо-мовленнєвої діяльності аналізували такі дослідники, як Л. Артемова, О. Білан [1], А. Богуш [2], Н. Гавриш [3], О. Лещенко, Є. Лукіна, О. Монке [4] та ін. Низка науковців відстежувала особливості розвитку мовлення дошкільнят упродовж використання засобів художнього слова та образотворчого мистецтва, зокрема О. Білан – навчання дітей розповіді за ілюстраціями; Л. Березовська, Ю. Руденко [5], Л. Фесенко – розвиток мовлення засобами українського народного фольклору; Н. Гавриш – розвиток художнього творчого мовлення; Т. Постоян, С. Ласунова – розвиток мовлення засобами образотворчого мистецтва.

Загальновідомо, що найбільшим потенціалом розвивальних і виховних можливостей для дітей дошкільного віку володіють малі фольклорні жанри: прислів'я, приказки, примовлянки, за-

гадки. Адже народне поетичне слово це взірєць духовного служіння людям, що сприяє збагаченню середовища, в якому зростає й виховується дитина. Поетичне слово поєднує в собі минуле, теперішнє та майбутнє. Саме тому від покоління до покоління передаються материнські колискові пісні, казки, потішки, заклички, примовки.

Дитячий фольклор існував і певною мірою продовжує існувати як суттєва частина загальнонаціональної народної творчості, що відбиває, як і інші її види, динаміку життя народу через розмаїття художніх форм. Відтак його, як і усну народну творчість, вважають величезною духовною й культурною спадщиною кожного окремого народу й людства загалом.

Як першооснова виховання дитячий фольклор – це усталена універсальна педагогічна система, в якій тисячоліття народного досвіду вже відібрали найприродніші й найнеобхідніші форми розвитку мовлення, музичних здібностей, логічного й образного мислення, етичних і моральних цінностей, це незамінний засіб становлення особистості, починаючи з перших її років життя.

Серед форм дитячого фольклору виокремлюють казки, забавлянки, примовлянки, колискові (що перейшли від дорослих), дражнилки, загадки, скоромовки, прислів'я та приказки. Їхня цінність зумовлена високою образністю, виразністю, барвистістю й жанровими особливостями: мовленневими, змістовими, звуковими тощо.

Крім того, виховна й художня вартісність фольклорних творів визначається специфікою засобів утілення в них художнього образу, мовленневих компонентів виразності. Мова художнього твору є для дітей зразковою доступною формою літературної мови, яку вони охоче намагаються наслідувати. Невелички за обсягом фольклорні твори (пісні, приказки, забавлянки, утішки, примовки) легко запам'ятовуються завдяки образності та влучності рідного слова. Використання їх у повсякденному спілкуванні (під час ігор, режимних моментів) з дітьми дошкільного віку сприяє розвитку їхньої мовленневої активності. Дошкільники залюбки повторюють потішки, заклички, примовки, приказки, співають колискові пісні, об'єднуються в народні хороводні ігри.

Як слушно зауважує А. Богуш, без фольклорних творів неможливо розширити і збагатити словниковий запас дітей; розвинути виразне зв'язне мовлення; поповнити і систематизувати знання про навколишній світ та поглибити уявлення про минуле українського народу, його історію, культуру [2, с. 263].

На думку дослідниці, саме дитячий фольклор є тим першим зразком художнього слова, першим знаком національної культури, з яким стикається дитина, починаючи жити у світі. Народ як мудрий вихователь помістив у дитячі фольклорні твори якраз той виховний матеріал, який спроможний засвоїти малюк. Фольклорні форми максимально точно враховують закони фізичного й інтелектуального розвитку дитини, навчають її раціональності, тактовності, задовольняючи потребу в художньому слові [2, с. 262].

Натомість Н. Гавриш відстежила певні особливості сприймання й засвоєння дітьми фольклорних творів – емоційну включеність, багатоваріантність відтворення текстів, їх вільну інтерпретацію. Дослідниця наголошує, що діти сміливо реконструюють твір, навіть якщо пам'ятають усього кілька слів із його традиційного варіанта, з величезним задоволенням створюють власні примовлянки, лічилки, загадки, колискові тощо, застосовуючи їх відповідно у своїх житті, грі, спілкуванні [3, с. 61].

Науковці А. Богуш і Н. Гавриш підкреслюють мінливий характер значущості деяких фольклорних жанрів та інтересу дітей до них у певні періоди дошкільного віку. Так, зацікавлення дітей забавлянками й утішками поступово зменшується у середньому дошкільному віці, оскільки в цей час вони активно самостійно складають короткі ритмічні вірші, примовлянки, що супроводжують дитячі ігри, спілкування, рухи. Старші дошкільники виявляють інтерес до загадок, лічилок, дражнилок, скоромовок, позаяк перелічені форми фольклору уможливають творчу активність вихованців.

Отже, культурний феномен дитячого фольклору, представленого різноманітними жанрами, по-перше, є ефективним чинником духовного й інтелектуального розвитку дитини, її мовленевого удосконалення. Адже використання творів цього жанру

тренує звуковимову, збагачує лексику дітей, спонукає відтворювати притаманні фольклору граматичні форми і синтаксичні конструкції.

По-друге, дитячий фольклор постає яскравим виразником споконвічної, живої й безкінечної словесної творчості дітей, що продовжується у кожному новому поколінні. Один із найважливіших мотивів цієї творчості, пов'язаний із грою, потребою у ній, зокрема, й у мовленнєвій, спонукає дошкільників через гру ефективно освоювати рідну мову і мовленнєву культуру як невід'ємні складові культури людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білан О.І. Заняття з розвитку зв'язного мовлення з дітьми старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Вінниця : Тезис, 2005. 135 с.
2. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. 344 с.
3. Гавриш Н.В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : навч.-метод. посібн. Київ : Видавничий дім «Шкільний світ», 2006. 120 с.
4. Монке О.С. Особливості сприймання дітьми змісту художніх творів. *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. у-ту ім. К.Д. Ушинського*. Одеса, 2000. Вип. 12. С. 26–30.
5. Руденко Ю.А. Використання наочності у процесі роботи з казкою в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. *Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України*. 2001. № 5. С. 97–99.